

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Prof. dr Andrzej ZOLL

00-090 Warszawa
Al. Solidarności 77

Tel. centr. 551 77 00
Fax 827 64 53

Warszawa, 16 kwietnia 2003 r.

36044

RPO-355719-XI/00/JA

Pan dr Leszek Sikorski
Minister Zdrowia

Szanowny Panie Ministrze,

Wpływa do mnie znaczna ilość skarg związanych ze stosowaniem ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (tj. Dz.U. z 2002 r. Nr 147 poz. 1231 ze zm.). Kierują je zazwyczaj osoby, w stosunku do których prowadzone jest postępowanie w jej trybie, ale także członkowie rodzin tych osób. W korespondencji na ten temat z Poprzednikami Pana Ministra (z dnia 22.10.01 r., 12.12.01 r., 28.03.02 r., 15.05.02 r., 15.10.02 r.) sygnalizowałem w szczególności dwie kwestie:

- po pierwsze-konieczności podjęcia pilnych prac nad nowelizacją ustawy
- po drugie - zintensyfikowania działań na rzecz likwidacji ograniczeń w dostępności do leczenia odwykowego przeprowadzanego w zakładach stacjonarnych, zwłaszcza w odniesieniu do osób zobowiązanych przez sąd prawomocnym orzeczeniem do podjęcia leczenia.

I. Przeprowadzenie zmian w ustawie jest konieczne z uwagi na zabezpieczenie niezbędnych standardów i procedur w jej przepisach, zwłaszcza w części dotyczącej postępowania w stosunku do osób nadużywających alkoholu. W mojej opinii poszanowanie praw i wolności obywatelskich zagwarantowanych konstytucyjnie jest sprawą o zasadniczym znaczeniu i nie może dochodzić do ich naruszania wskutek obowiązywania określonych aktów normatywnych. Część przepisów wymienionej na wstępie ustawy została już uznana przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodne z Konstytucją, a mianowicie:

- artykuł 34 ust. 2 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi w zakresie, w jakim wyłącza uprawnienie osoby zobowiązanej do poddania się leczeniu odwykowemu do złożenia wniosku o zmianę przez sąd postanowienia w przedmiocie rodzaju zakładu leczenia odwykowego (orzeczenie z dnia 8 listopada 2001 r. - P 6/01),

- art. 40 ust. 3b ustawy o wychowaniu w trzeźwości w zakresie, w jakim nie gwarantuje osobie zatrzymanej w izbie wytrzeźwień prawa do udziału w procedurze rozpatrywania zażalenia w sprawie zasadności i legalności doprowadzenia do izby, jak również decyzji o zatrzymaniu oraz prawidłowości ich wykonania (wyrok z dnia 11 czerwca 2002 r. - SK 5/02).

Pierwszy z tych artykułów w ocenie Trybunału Konstytucyjnego narusza prawo do sądu, ustawowo zamyka drogę sądową dochodzenia naruszonych wolności lub praw, przez co nie jest respektowana zasada państwa prawnego, jak i godność osoby „sprowadzonej do przedmiotu, a nie podmiotu leczenia” (por. uzasadnienie orzeczenia Trybunału), drugi - nie gwarantuje osobie wnoszącej zażalenie na zatrzymanie w izbie wytrzeźwień prawa do wzięcia udziału w posiedzeniu, na którym jest ono rozpoznawane, a także do rozpatrzenia sprawy przez sąd niezwłocznie i zgodnie z wymogami jawności i sprawności postępowania, a zatem narusza prawo do sądu w części dotyczącej sprawiedliwej procedury sądowej. Orzeczenia Trybunału wskazują nadto inne niedostatki ustawy, m.in. brak odpowiedniej regulacji prawno-materialnych przesłanek przymusowego leczenia odwykowego osób uzależnionych od alkoholu, a także przesądzają o kierunku zmiany przepisów niekonstytucyjnych. Jednak od czasu opublikowania, a więc wejścia w życie tych orzeczeń upłynął już znaczny okres czasu, zaś prace nad usunięciem stanu - za który, zgodnie z art. 156 ust. 1 Konstytucji RP, odpowiada bezpośrednio kierownictwo resortu - nie zostały podjęte.

II. Niewykonywanie prawomocnych orzeczeń sądowych o obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu osób uzależnionych od alkoholu, które jest głównym tematem korespondencji prowadzonej przeze mnie z resortami zdrowia i sprawiedliwości, musi niepokoić. Praktyka nierespektowania orzeczeń sądowych wydaje się utrwać. Oznacza to, że utrwalają się też nierówności i poważne ograniczenia w dostępności do świadczeń zdrowotnych z zakresu lecznictwa odwykowego, zwłaszcza udzielanych w trybie stacjonarnym. Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, w projekcie „Sprawozdania z realizacji ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałania alkoholizmowi w 2001 r.” zamieszczonym na swojej stronie internetowej, wskazała następujące źródła tego stanu rzeczy:

- istniejące warunki materialno-organizacyjne, w których zmuszone jest funkcjonować lecznictwo odwykowe (brak środków na etaty i tworzenie nowych miejsc, brak wystarczającej dostępności usług z zakresu lecznictwa odwykowego),

- interpretację aktualnie obowiązujących przepisów prawnych,

- brak informacji na temat nowoczesnych założeń terapii uzależnienia od alkoholu w środowisku prawników i przedstawicieli samorządów.

Dwie ostatnie kwestie były przedmiotem szczegółowych informacji i wyjaśnień Rzecznika w poprzednich pismach do Ministra Zdrowia w tej sprawie i kolejny raz wypada podkreślić, że przepisy prawa nie powinny być interpretowane abuzywnie, ale też nie mogą być ignorowane (zwłaszcza, gdy sama procedura sądowa prowadząca do zobowiązania do poddania się leczeniu przymusowemu zabezpiecza uczestnikowi standardowe gwarancje procesowe z prawem do kasacji włącznie, zaś w jej trakcie decydującą rolę w kwestii zastosowania leczenia przymusowego odgrywają biegli, których przynależność środowiskowa daje wszak gwarancję wiedzy o uzależnieniu i skutecznych metodach jego terapii).

Mając na uwadze powyższe, na podstawie art. 16 ust. 1 oraz 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2001 r. Nr 14, poz. 147), zwracam się do Pana Ministra z uprzejmą prośbą o pilne zainicjowanie prac legislacyjnych, a ponadto przekazanie informacji o prowadzonych w obrębie resortu działaniach, skierowanych na wyeliminowanie obecnie istniejących nieprawidłowości związanych z realizacją orzeczeń sądowych oraz ograniczeń w dostępie do leczenia odwykowego.

Pragnę także zwrócić uwagę na fakt, że w parlamencie udało się zakończyć prace nad ustawą o zmianie ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. Uchwalona nowelizacja dotyczy jednak promocji napojów alkoholowych i kwestii związanych z pojęciem sponsoringu; prace nad tym projektem prowadzone były zresztą bez stanowiska rządu i poszczególnych ministrów, a zakończone - przed uchwaleniem ustawy o jawności procedur decyzyjnych, grupach interesów i publicznym dostępie do informacji.

Kwestie, które ciągle oczekują na podjęcie, dotyczą sfery podstawowych praw i wolności obywatelskich.

Z wyrazami szacunku

/-/